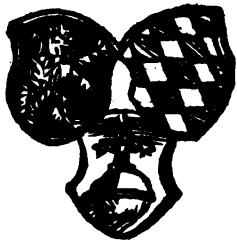
CATECHE/
SIS RELIGIONIS
CHRISTIANAE, QVAE TRADITVR IN ECCLESIIS ET SCHOLIS PALATINATVS.

HEYDELBERGAE.
EXCVDEBANT MICHAEL SCHIRAT,
ET IOANNES MAYER.
ANNO M D LXIII.

Digitized by Google

MARCI. VIII.

Qui erubuerit me & sermones meos in generatione hac adultera & peccatrice, hunc erubescet etiam filius hominis, cùm venerit in gloria patris sui cum sanctis angelis.

Digitized by Google

FRIDERICVS

DEI GRATIA PALATINVS RHENI, AC SACRI IMPERII ROMANI ELECTOR, OMNIBVS QVIBVS COMMISSA EST cura Ecclesiarum, & Scholarum, quæ sunt in Palatinatu, S. D.

POSTQVAM, quid nostri sit muneris, ex verbo dei atq; ex natura ipsa cognouimus, nósq; in eo, ipsi potissimùm, qui id nobis imposuit, Deo Opt: Max: parêre oportere: statuimus vt nihil esset, in quo tam in vniuersa vita laboraremus, quàm vt & nostræ conscientiæ satisfaceremus, & nostrorum saluti, quan-

Digitized by Google

tum in nobis esset, cõsuleremus.

Cùm autem non satis esse existimaremus, nos ita consilio & ratione iustitiam administrare, vt nostræ fidei commissi populi, ius & honestatem colentes, placidè tranquillèq; viuerent, nisi eò etiam perducerentur, vt Deũ creatorem suum ac redemtorẽ ex verbo ipsius rectè cognoscerent: (nam id vnicum est firmũ fundamentum cùm cæterarum virtutum, tum vel maximè omnis obedientiæ & verę erga Deũ pietatis) cœpimus toto animo de ista re cogitare, nihil cupientes prætermittere, quod ad eam beatitudinem, tum parandam, tum conseruandam pertineret. Etsi autẽ & ab ijs qui nos proximè antecesserunt cognatis nostris Palatinis ac Electorib. (quorum memoriam cum amore & reuerẽtia vsurpamus) varia, vtiliter

liter & piè instituta sunt, ad gloriam Dei illustrandam, & populum in officio retinendū: tamen, vt ipsi in principio gubernationis nostræ experti sumus, nō ea adhibita est diligētia in illis exequendis, & ad vtilitatem publicam accommodandis, quàm par fuerat in re tanta adhiberi. Quocirca minime mirum est, si ij, qui sperati erant fructus, percipi non potuerunt. His rebus permoti sumus, vt non solùm, quę ab ipsis rectè instituta essēt, reuocaremus ac restitueremus: verùm etiam, vt quæ minùs firma essent, fulciremus: quæ verò corrupta & deprauata essent, ea emendaremus & corrigeremus. Iacebant Scholæ, tenera iuuentus negligebatur, nulla erat in religione Christiana certa & consentiens institutio. Itaq; vel male, vel ad nullam certā normam,

Digitized by Google

sed ad cuiuscp arbitrium iuuentus erudiebatur, vel omninò nõ informabatur, sed rudis prorsus & impolita relinquebatur. Ex quo, proh dolor, cùm alia infinita mala extiterunt, tum illud in primis, vt aut vera religione nõ instructi, aut variis erroribus implicati, aut non necessariis quęstionibus oncrati, infeliciter cũ summa inscitia adolescerent.

Cùm has tantas calamitates intueremur, et id quod res est cogitaremus, videlicet nec Ecclesiam, nec Rempublicam, atque adeò ne familias quidem constitui, nec vllum honestati aut disciplinæ inter ciues locum esse posse: nisi rudis iuuentus à primis annis, vna & consentiẽti voce ad veram sincerámcp religionem instrueretur, assiduécp in ea exercitaretur: rei necessitas fecit, vt huic malo, qua possimus ratione

one, quàm celerrimè occurreremus: ne in hac non postrema nostri muneris parte, debitum officiũ, meritò à nobis desiderari possit. Quapropter Theologis nostris, & quibus in nostra ditione, præcipua Ecclesiarum cura est commendata, negotiũ dedimus, vt Catechesin religionis Christianæ, ex verbo Dei, Germanicè & Latinè conscriberent, quò in posterum, non iuuentuti solùm rectiùs prospiciatur: sed quò concionatores etiã & ludimagistri, certam habeant & definitam formam, ad quam iuuentutem in templis & scholis informent, ne pro suo arbitrio noua subinde instituant, aut ea tradant, quæ verbo Dei non sint consentanea. Vestrum nunc porrò erit, cùm ob gloriam Dei, tum ob vestram, eorúmq; qui et nostræ & vestræ fidei concrediti

Digitized by Google

sunt, salutem, hanc Catechesin grato animo excipere, eam pueris, cùm in Scholis, tum in Ecclesijs proponere, eorùmq; auribus & animis assiduè ac diligenter inculcare, quò eam vita & factis paulatim exprimere assuescant. Quod si à vobis, vt & fides vestra & munus diuinitus impositum postulat, præstitum fuerit: optimã spem habemus fore, vt Deus Opt: Max: propter Christũ nostri misertus, pœnas quas meriti sumus, remittat, & pro paterna sua bonitate vestros labores secundet, totiq; regioni benefaciat. Quod vt ab eo toto pectore contendimus: ita vos etiam atq; etiam monemus, vt nostram de vobis spem magis magisq; confirmare & augere studeatis.

Digitized by Google

CATECHE-
SIS RELIGIONIS
CHRISTIANAE.

1 *Quæ est unica tua consolatio in uita & in morte?*

QVOD animo pariter & corpore [a], siue viuam, siue moriar [b], nō meus, sed fidissimi domini & seruatoris mei IESV CHRISTI sum propius [c], qui pretioso sanguine suo, pro omnibus peccatis meis plenissimè satisfaciens [d], me ab omni potestate diaboli liberauit [e], méque ita cōseruat [f], vt sine voluntate patris mei cœlestis, ne pilus quidē de meo capite possit cadere [g]: imò verò etiam omnia saluti meæ seruire oporteat [h]: Quocirca me quoque suo sancto Spiritu de vita æterna certum fa-

a 1.Cor. 6. d.19. b Rom.14. b.8. c 1.Cor.3. d.23. d 1.Pet.1.a. 18. 1.Ioh.1.c.7. & 2.a.2. e 1.Ioh.3. b.8. f Ioh.6.d. 39. g Matt.10. 30. Luc.21.d.18. h Rom.8. c.28.

Digitized by Google

facit[a], vtque ipsi deinceps viuam, promtum ac paratum reddit[b].

a 2.Cor.1. d.22. & 5.a. 5.
Eph.1.c.14. Rom. 8. c. 16.
b Rom.8.c. 14.

2 *Quot sunt tibi scitu necessaria, ut ista consolatione fruens, beatè uiuas & moriaris?*

Tria[c]. Primum, quanta sit peccati mei & miseriæ meæ magnitudo[d]. Secundũ, quo pacto ab omni peccato & miseria liberer[e]. Tertiũ, quam gratiã Deo pro tanta liberatione debeam[f].

c Luc 24. g.47. 1.Cor.6.b. 11. Tit.3,2,3.
d Ioh.9.g 41.& 15.b.7
e Ioh.17.a. 3.
f Ephes.5. e.10.

PRIMA PARS
DE HOMINIS MISERIA.

3 *Vnde tuam miseriam cognoscis?*

Ex lege Dei[g].

g Rom.3. c.20.

4 *Quid à nobis postulat Lex Dei?*

Id docet nos Christus summatim: Matth.22. Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota cogitatione tua, & ex omnibus viribus

Digitized by Google

ribus tuis. Istud est primum, & maximum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximũ tuũ sicut te ipsum. Ab istis duobus mandatis, tota Lex & Prophetæ pendent.

5 *Num hæc omnia perfectè seruare potes?*

Minimè [a]: Natura enim propensus sum ad odium Dei & proximi [b].

6 *Num ergo Deus hominem ita prauum & peruersum condidit?*

Nequaquam [c]: Imò verò bonum & ad imaginem sui condidit eum [d], hoc est, vera iustitia & sanctitate præditũ, vt Deum creatorem suum rectè cognosceret, ex animo diligeret, cum eo beatus in æternum viueret, idque ad eum laudandum & celebrandum [e].

7 *Vnde igitur exitit hæc naturæ humanæ prauitas?*

Ex lapsu & inobediẽtia primorum parẽtum Adami, & Euæ [f]: Hinc natura nostra ita est depranata, vt omnes in peccatis cõcipiamur & nascamur [g].

a Rom.3.b.10.c.23. 1.Ioh.1.d.8.
b Rom.8.b 7. Eph.2.a,3.
c Gen 1.d.31.
d Gen.1.e.26.& 27.
e 2.Cor.3.d.18. Col.3.b.10. Eph.4.f.24.
f Gen.3. Rom. 5.b.12.d. 18.19.
g Psal. 51.b.7. Gen.5.a.3.

Digitized by Google

8 *An uerò adeò corrupti ſumus, ut ad beneè agendum prorſus non ſimus idonei, & ad omne uitium procliues?*

a Ioh.3.a.6. Gen.6.b.5. Iob.14.a.4. & 15.b.16. & 45. Ier.53.b.6.

Certè [a], niſi per Spiritum ſanctum regeneremur [b].

b Ioh.3.a.5.

9 *An non igitur Deus homini iniuriam facit, qui ab eo in lege flagitet, quæ præſtare non queat?*

c Eph.4.f.24.& 25. d Luc.10.1.30.&c.

Minimè: [c] Nam Deus hominē talē condiderat, vt ea præſtare poſſet: verùm homo, impulſore Diabolo [d], ſua ipſius cōtumacia, ſe & omnem poſteritatem diuinis illis donis orbauit.

10 *Num Deus hanc contumaciam & defectionem hominis dimittit impunitam?*

e Rom.5.b.12. Heb.9.g.27

Imò [e] verò horrendis modis iraſcitur, tum ob innata nobis peccata, tum ob ea quæ ipſi committimus, eáque iuſtiſsimo iudicio prę ſentibus & æternis ſupplicijs punit, quemadmodum ipſe pronunciat: Maledictus omnis qui non permanet in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt ea faciat [f].

f Deut.27.d.26. Gal.3.b.10.

Digitized by Google

11 *An non igitur Deus etiam eſt miſericors?*

Eſt ille quidem miſericors [a], verùm ita, vt etiam ſit iuſtus [b]. Quapropter poſtulat eius iuſtitia, quod aduerſus ſummam Dei maieſtatem commiſſum eſt, id quoque vt ſummis, hoc eſt, ſempiternis cùm animi tum corporis ſupplicijs luatur.

a Exo.34. 2.6.
b Exo.20. 5. Pſal.5.2.5. 2.Cor.6.c. 14.

SECVNDA PARS DE LIBERATIONE HOMINIS.

12 *Quoniam igitur iuſto Dei iudicio, tẽporalibus & æternis pœnis obnoxij ſumus: eſtne reliqua ulla ratio aut uia, qua his pœnis liberemur, & Deo reconciliemur?*

Vult Deus ſuæ iuſtitiæ ſatisfieri [c]: quocirca neceſſe eſt, vel per nos, vel per alium ſatisfaciamus [d].

c Exo.20. 2.5.& 23.b. 7.
d Rom.8. 2.3.4.

13 *Poſſumúsne ipſi per nos ſatisfacere?*

Nulla ex parte: quin etiã debitum in ſingulos dies augemus [e].

e Iob 9..23. & 15.b.15. Mat.6.b.12.

14 *Poteſtne*

Digitized by Google

14 *Potéstne ulla creaturarum, in cœlo uel in terra, quæ tãtum creatura sit, pro nobis satisfacere?*

Nulla: Nã principio non vult Deus quod homo peccauit, id in vlla alia creatura plectere [a]. Deinde nec potest quidem, quod nihil nisi creatura sit, iram Dei aduersus peccatum sustinere, & alios ab ea liberare [b].

a Heb.2.d.14.
b Psal.130.e.3.

15 *Qualis ergo quærendus est Mediator & Liberator?*

Qui verus quidem homo sit, ac perfectè iustus, & tamẽ omnibus creaturis potentior, hoc est, qui simul etiam sit verus Deus [c].

c 1.Cor.15.e.21. Iere.23.b.6. Iesa.53.c.9. 2.Cor.5.d.21. Heb.7.d.16. Iesa.7.c.14. Rom.8.a.3. Ioa.33 c.15.

16 *Cur necesse est eum uerum hominem, & quidem perfectè iustum esse?*

Quia iustitia Dei postulat, vt eadẽ natura humana quę peccauit, ipsa p̃ peccato depẽdat [d]: qui verò ipse peccator esset, pro alijs dependere non posset [e].

d Rom.5.b.12.c.15.
e 1.Pet.3.d.18. Iesa.53.a.3.4. f d.10.11.

17 *Quare oportet eum simul etiam uerè Deum esse?*

Vt potẽtia suæ diuinitatis, onus iræ diuinæ

diuinæ, carne sua sustinere [a], nobisque amissam iustitiam & vitam reparare ac restituere posit [b].

a Iesa.53.c.8. Act.2.d.24. 1.Pet.3.d.18

18 *Quis autem est ille Mediator, qui simul est & uerè Deus, & uerus, ac perfectè iustus homo?*

b Ioh.3.b.16. 1.Ioh.1.a.2. & 4.b.12.

Dominus noster Iesus Christus [c], qui factus est nobis Sapientia à Deo, Iustitia, Sanctificatio & Redemtio [d].

c Act.20. f.18. Matt.1. d.23. 1.Tim.3.d. 16.

19 *Vnde id scis?*

Luc.2.b.11.

Ex Euangelio, quod Deus primùm in paradiso [e] patefecit: ac deinceps per Patriarchas, & Prophetas propagauit [f]: Sacrificijs, reliquísque cerimoniis legis adumbrauit [g]: Ad extremum verò, per filium suum vnigenitum compleuit [h],

d 1.Cor.1. d.30.
e Ge.3.c,15
f Gen.22. d, 18.& 49. c,10,11. Rom.1.a.2. Heb.1.a.1. Act.3.d.22.
g Ioh.5.g. 46. Heb.10.b.7.
h Rom.10. a.4.

20 *Num igitur omnibus hominibus qui in Adamo perierant, per Christum salus redditur?*

Non omnibus, verùm ijs tãtùm qui vera fide ipsi inseruntur, eiúsque beneficia amplectuntur [i].

i Ioh.1.b.12.& 3.d.36. Iesa.53.d.11. Psal.2.d.8. Gal.4.a.4. Rom.11.b.17.c.19. Heb.4.a.2.& 10.g.39.

21 *Quid*

21 *Quid est fides?*

a Heb. 11. a.1.3. Iac.2.d.19. b Rom.4. c.16.&c. Iac.1.a.6. Rom.5.a 1. c Matt.16. c.17. Ioh.3.b.13. Gal.5.d.22. Phil.1.d.29. d Rom. 1. b.16. Rom.10.c. 17.

Est non tantùm notitia, qua firmiter assentior omnibus quæ Deus nobis in verbo suo patefecit [a], sed etiã certa fiducia [b], à Spiritu sancto [c], per Euãgelium [d] in corde meo accensa, qua in Deo acquiesco, certò statuens, non solùm alijs, sed mihi quoque remissionem peccatorum, æternam iustitiã, & vitam donatam esse [e], idque gratis ex Dei misericordia, propter vnius Christi meritum [f].

22 *Quæniam sint illa quæ necesse est hominem Christianum credere?*

e Heb.10. g.38. Maba.2.a.4. Mat.9.a.2. Ephe.2.b.7. 8.9. Rom.5.a.1. f Rom.3.c. 24.25. Gal.2.c.16.

Omnia quę nobis in Euãgelio promittuntur [g], quorum summa in Symbolo Apostolico, seu in capitibus catholicæ & indubitatæ omnium Christianorum fidei, breuiter comprehenditur.

23 *Quod est illud Symbolum?*

g Ioh. 20. g.31. Matt.28.d. 20.

Credo in Deum patrẽ, omnipotẽtem, creatorẽ cœli & terræ. Et in Iesum Christum, filium eius

eius vnigenitum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus, descendit ad inferna, tertio die resurrexit à mortuis, ascendit ad cælos, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, inde venturus est iudicatũ viuos & mortuos.

Credo in Spiritum sanctum. Credo sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem & vitam æternam.

24 *In quot partes distribuitur hoc Symbolum?*

In tres partes. Prima est de æterno Patre, & nostri creatione. Altera est de Filio, & nostri redemtione. Tertia est de Spiritu sancto, & nostri sanctificatione.

Digitized by Google

a Deut. 6. 4. 25 *Cùm una sit tantùm essentia diuina* [a]: *cur tres istos nominas, Patrem, Filium & Spiritum sanctum?*

Quia Deus ita se in suo verbo patefecit [b], quòd tres hæ distinctæ perso-

b Iesa. 61. a. 1. nę, sint vnus ille verus & æternus Deus.

Psal. 110. a, 1 Mat. 3. d, 16. 17. & 28. d, 19. 1. Ioh. 5. b, 7

DE PATRE.

c Gen. 1. Psal. 33. a, 6. d Psal. 104 & 115. a, 3. Matt. 10. c, 29. Heb. 1. a, 3. e Ioh. 1. b, 12. Rom. 8. c, 15 Gal. 4. a, 5, 6, 7. Eph. 1. a, 5. f Psal. 55. d, 23. Mat. 6. c, 25, 26. Luc. 12. c, 22

26 *Quid credis cùm dicis, Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ?*

Credo æternum Patrem domini nostri Iesu Christi, qui cœlum & terram, cum omnibus quæ in ijs sunt, ex nihilo creauit [c], quique eadem æterno suo consilio & prouidẽtia sustentat ac gubernat [d]: propter Christum, Deum meum & patrem meum esse [e]: Itaque sic ei cõfido, sic in eo acquiesco, vt non dubitem, quin prouisurus sit omnibus, tum animo tum corpori meo necessarijs [f]: Quinetiam, quæ mihi mala in hac ærũnosa vita immittit: ea in meã salu-

Digitized by Google

salutē sit conuersurus[a], cū & facere id possit, vt omnipotens Deus[b], & facere id velit, vt benignus pater[c].

a Rom. 8. c,28.
b Rom.10. c,12.
c Mat.6.d, 23, & 7.d,9.

27 *Quid est Prouidentia Dei?*

Omnipotens & vbique presens Deivis[d], qua cœlum ac terram, cū omnibus creaturis, tanquam manu sustinet ac gubernat[e]: vt omnia quæ terra nascuntur, pluuia item & siccitas, fertilitas & sterilitas, cibus & potus[f], bona & aduersa valetudo[g], diuitiæ & paupertas[h], omnia denique non temerè, aut fortuitò, sed paterno eius consilio & voluntate contingant.

d Act.17.e, 25,&c.
e Hebr.1. a,3.
f Ier.5.f,24 Act.14.c,17
g Ioha. 9. a,3.
h Prou.22. a.2.

28 *Quid nobis prodest hæc cognitio Creationis & Prouidentiæ diuinæ?*

Vt in aduersis patientes[i], in secundis grati simus[k], in futurū verò optimam in Deo fidissimo patre spem repositam habeamus[l], certò sciētes, nihil esse, quod nos ab eius amore abstrahat[m], quādoquidem omnes creaturæ ita sunt in eius potestate, vt sine eius arbitrio, non modò nihil agere,

i Rom. 5, a,3. Iaco. 1,a, 3. Iob.1.d,21.
k Deut. 8. c,10. 1.Thess.5.c. 18.
l Rom.5.a, 5,6.
m Rom.8. g,38,39.

Digitized by Google

a Iob. 1.c, 12.& 2.b,6. Prou.21.a,1 Act.17.c,28 sed ne moueri quidem posſint [a].

DE FILIO.

29 *Quare Filius Dei appellatur Ieſus, hoc eſt, Saluator?*

Quia nos ſaluat ab omnibus peccatis noſtris [b]: Nec vlla ſalus aliunde petenda eſt, nec alibi reperiri poteſt [c].

b Mat.1.d, 21. Heb.7.d.25,

c Act 4 b, 12.

30 *Credúntne igitur illi in unicum Seruatorem Ieſum, qui à Sanctis, aut à ſe, aut aliunde felicitatem aut ſalutem quærunt?*

Non: Etſi enim verbo quidē eo Seruatore gloriantur, re ipſa tamen abnegāt vnicum Seruatorem Ieſum [d]. Neceſſe eſt enim, aut Ieſum non eſſe perfectum Seruatorem, aut qui eum Seruatorem vera fide amplectuntur: eos omnia in ipſo poſsidere, quæ ad ſalutem requiruntur [e].

d 1.Cor.1. b,13.c,31. Gal.5.a,4.

e Heb.12, a,2. Ieſ.9.a,6. Col.1.c, 19. 20.& 2, b. 10.

31 *Quare appellatur Chriſtus, hoc eſt, unctus?*

Quòd à Patre ordinatus, & Spiritu ſancto vnctus ſit [f] ſummus Propheta ac

f Ioā.1,b,16. Pſa.45,b,8 Heb.1,c,9.

Digitized by Google

ac Doctor[a], qui nobis arcanum consilium & omnem voluntatem Patris, de redemtione nostri patefecit[b]: & summus Pontifex[c], qui nos vnico sacrificio sui corporis redemit, ac assiduè pro nobis apud patrem intercedit[d]: & Rex, qui nos suo verbo & Spiritu gubernat, & partam nobis salutem tuetur ac conseruat[e].

a Deut.18, c,15. Act.3,d,22.
b Ioã.1,c, 18.& 15,c, 15.
c Psal.110. Heb.7,c,21. & 10,c,12.
d Rom. 8, g,34.& 5,b, 9,10.
e Psa.2,b,6 Luc.1,c.33.

32 *Cur uerò tu Christianus appellaris?*

Quòd per fidem, membrum sum Iesu Christi[f], & vnctionis ipsius particeps[g], vt & nomen eius confitear[h], méque sistam ipsi viuam gratitudinis hostiam[i], & in hac vita, cótra peccatum & Satanam, libera & bona conscientia pugnem, & postea æternum cum Christo regnum in omnes creaturas teneam[k].

Matt.28, d, 18.
f Act.11,d, 26.
g 1, Ioã.2, d,27.
h Mar. 8, d,38.

33 *Quam ob causam Christus uocatur filius Dei unigenitus, cùm nos quoque simus filij Dei?*

Quia solus Christus est coeternus &

Ioel.2,g,28
Iesa.59, d,21
Act.2.c. 17.
Rom.12,a,1
Apoc.5, c,8.
1,Pet.2,c,9.

i Rom.6,b,12. Apoc.1,b,6. k 1,Timo.1,c,19.2,Tim.2,b,12.

Digitized by Google

a Ioh.1,d, 29. naturalis ęterni Patris filius[a]: Nos autem, propter eum, ex gratia, à Patre
b Heb.1,a,2 Rom.8,c,15 Ephe.1,b,6. c1,Pet.1 c,18 19,& 2,b,9. adoptati sumus[b].

34 *Qua de causa appellas eum Dominum nostrum?*

Quia corpus & animam nostram à peccatis, non auro nec argento, sed pretioso suo sanguine redimens, & ab
1, Cor,6,d, 20,&7,d,23 d Ioh,1,a,1. & 17,a,5, Rom,1,a,4 omni potestate Diaboli liberans, nos
e Rom,9,a, 5, sibi proprios vindicauit[c].

f Ioh, 1, b, 14, Gal,4,a,4. 35 *Quid credis cùm dicis, Conceptus est per Spiritũ sanctũ, Natus ex Maria uirgine?*

Quòd ipse filius Dei, qui est[d] & permanet verus ac æternus Deus[e], verè
g Mat,1,d, 18,20, Luc,1,c,27, naturam humanã ex carne & sanguine virginis Mariæ[f], operatione Spi-
h Psal,132, c,11, ritus sancti assumsit[g], vt simul sit verum semẽ Dauidis[h], fratribus suis per
Rom, 1,a,3, i Phil,2,a, 7, omnia similis[i], excepto peccato[k].

k Heb,4,d, 15, & 7,d, 26, 36 *Quem fructum percipis ex sancta conceptione & natiuitate Christi?*

Quòd is noster sit Mediator[l], & sua
l Heb,2,d, 16,17, innocẽtia, ac perfecta sanctitate, mea pecca-

peccata, in quibus conceptus sum, tegat, ne in conspectum Dei veniant[a]. a Psal.32, a,1, 1,Cor,1,e, 30,

37 *Quid credis cùm dicis, Passus est?*

Eum toto quidem vitæ suæ tempore, quo in terris egit, præcipuè verò in eius extremo, iram Dei aduersus peccatũ vniuersi generis humani corpore & anima sustinuisse[b], vt sua passione, tãquam vnico sacrificio propitiatorio[c], corpus & animam nostram ab æterna damnatione liberaret, & nobis gratiam Dei, iustitiam & vitam æternam acquireret.

b 1,Pet,2, d,24, & 3,c, 18, Ies,53,b,12, c 1,Ioh,2,a, 2,& 4,b,10. Rom,3.d,25

38 *Quid causæ fuit cur sub iudice Pilato pateretur?*

Vt innocens coram iudice politico damnatus[d], nos à seuero Dei iudicio, quod omnes manebat, eximeret[e]. d Luc,23,b, 14, Ioh,19,a,4, e Psal.69,

39 *Est uerò quiddam amplius, quòd affixus sit cruci, quã si alio genere mortis affectus esset?* 2,5, Ies.53, 2,Cor,5,d, 21.

Sanè amplius: Ex hac enim re sum certus, eum maledictionem, quę mihi incumbebat, in se recepisse: nam mors Gal.3, b, 13.

crucis à Deo erat maledicta[a].

a Deut,21, d,26.

Gal,3, b,13,

40 *Cur necesse fuit ut Christus ad mortem usque se demitteret?*

Propterea quòd iustitiæ & veritati Dei[b] nullo alio pacto pro nostris peccatis potuit satisfieri, quàm ipsa mortè filij Dei[c].

b Gene,2, c.17,

c Heb,2,c, 9,d,15, Phil,2,a,8,

41 *Quare etiam sepultus est?*

Vt eo testatum faceret, se verè mortuum esse[d].

d Act,13,f, 29. Matt,27,g, 60,

42 *At cùm Christus pro nobis mortem oppetierit, cur nobis quoque est moriendum?*

Mors nostra nō est pro peccatis nostris satisfactio, sed peccati abolitio, & transitus in vitam æternam[e].

Luc,23,g,50 Ioā,19,d,38

e Ioā,5,d, 24, Phil,1,d,23, Rom,7,d, 24.

43 *Quid præterea capimus commodi ex sacrificio & morte Christi?*

Quòd virtute eius mortis, vetus noster homo vnà cum eo crucifigitur, interimitur, ac sepelitur[f], ne prauæ cupiditates, & desideria carnis posthac in nobis regnēt[g], sed nos ipsos ei hostiam gratitudinis offeramus[h].

f Rom,6,a, 6,b,7,8,11, 12,

g Rom,6. b,12,

h Rom,12, a,1.

44 *Cur*

Digitized by Google

44. *Cur additur, Descendit ad inferna?*

Vt in summis doloribus, & grauissimis tẽtationibus, me cõsolatione hac sustentem, quòd Dominus meus Iesus Christus, inenarrabilibus animi sui angustijs, cruciatibus & terroribus, in quos cùm antea, tum maximè in cruce pendens fuerat demersus, me ab angustijs & cruciatibus inferni liberauerit. [a]

45 *Quid nobis prodest resurrectio Christi?*

Primùm, sua resurrectione mortem deuicit, vt nos posset eius iustitiæ, quam nobis sua morte pepererat, participes facere. [b] Deinde nos iã quoq; eius potẽtia ad nouam vitam excitamur [c]. Postremò resurrectio Christi, nobis glorioſæ resurrectionis nostræ pignus est [d].

46 *Quomodo intelligis illud, Ascẽdit ad cœlos?*

Quòd aspicientibus discipulis de terra in cœlum sublatus est, [e] atq; etiamnum nostra causa ibidem est [f] & erit, donec redeat ad iudicandum viuos & mortuos [g].

a Ies.53.c 10. Matt. 27 c 46. b,1.Cor.15 c,17. g 54. 55. Rõ.4. d 25. 1. Pet.1.a 3. d,21. c Rõ.6.a 4. Col.3.a 1.5. Eph.2. b 5. d 1.Cor.15. b,12. Rõ. 8 b 11. e Act.1.b 9. Mat.26. Mar.16. Luc.24. f Heb.4,d 14. et 7. d 15. et 9. c, 11. Rom.8 f 34 eph.4.b 10 Col.3.a 1. g Actor. 1. b,11. Matt.24,c 30.

47 An

47. *An ergo Christus non est nobiscum usq; ad finem mundi, quemadmodũ promisit?*

a Mats 28. d, 20.

Christus est verus Deus & verus homo: Itaq; secundum naturam humanam, iam non est in terra: [b] At secundum diuinitatem suam, maiestatem, gratiam et Spiritum, nullo vnquam tẽpore à nobis abest. [c]

b Mat. 26. b, 11. Iohã. 16. d, 28, & 17, b, 11. Act. 3, d, 21.

c Ioh. 14. b, 17, etc. et 16, b, 13. Matt. 28, d 20. Eph. 4, b, 8, c, 12.

48. *An uerò isto pacto duæ naturæ in Christo non diuelluntur, si non sit natura humana, ubicunque est diuina?*

Minimè: Nam cùm diuinitas comprehendi non queat, & omni loco præsens sit [d]: necessario consequitur, esse eam quidem extra naturam humanã quam assumsit, sed nihilominus tamen, esse in eâdem, eíque personaliter vnitam permanere. [e]

Augustinus. Tract: in Ioã. 50. ad Acto. 7, f, 49 & 17, f, 28. Ier, 23, e 24 e col. 2. b. 9 Ioh. 3, b, 13 & 11 b, 15. mat, 28. b 6

49. *Quem fructum nobis adfert Ascensio Christi in cœlum?*

Primùm, quòd in cœlo apud patrem pro nobis intercedit. [f] Deinde, quòd carnem nostram in cœlo habemus, vt eo tanquam certo pignore confirmemur

f 1. Ioh. 2, a. 1. 2. Rõ. 8, f. 34.

Digitized by Google

mur, fore, vt ipſe qui caput noſtrũ eſt, nos ſua membra ad ſe extollat. [a] Ter tiò, quòd nobis ſuum Spiritum, mutui pignoris loco mittit, [b] cuius efficacia non terrena, ſed ſuperna quærimus, vbi ipſe ſedet ad dexterã Dei." [c] *est* *sedens*

a Ioh. 14, a.2.& 20.d. 17.
Eph 2,b, 6,
b Ioh.14.b 16,& 16,27
Acto.2.
c 2.Cor. 1,d, 22.

50. *Cur additur, Sedet ad dexteram Dei?*

Quia Chriſtus ideo in cœlum aſcendit, vt ſe ibi caput ſuæ Eccleſiæ declaret, [d] per qd pater omnia gubernat. [e]

2.Cor,5,a 5
c.Col,3,a,1.
Phi.3,a,14,
d. Ephe.1,d 20, 21, 22, 23,& 5,f,23
Col.1,c,18.
e.Mat,28,d 18.

51. *Quid nobis prodeſt gloria noſtri capitis Chriſti?*

Primùm, quòd per Spiritum ſanctum, in nos ſua membra, cœleſtia dona effundit. [f] Deinde, quòd nos ſua potentia, contra omnes hoſtes protegit ac defendit. [g]

Ioh 5, d, 22,
f Eph, 4, b, 10.
g Pſal.2,b 9 et 110,a, 1.2,

52. *Quid te conſolatur reditus Chriſti ad iudicandum uiuos & mortuos?*

Ioh.10 e,28
Eph. 4, b, 8

Quòd in omnibus miſerijs & perſecutionibus, erecto capite, eundem illum qui ſe priùs pro me iudicio Dei ſtatuit, & maledictionem omnẽ à me abſtu-

Digitized by Google

abſtulit, iudicem è cœlo expecto,[a] qui omnes ſuos & meos hoſtes, in æternas pœnas abijciat: [b] me verò cum omnibus electis ad ſe in cœleſtia gaudia, & ſempiternam gloriam traducat. [c]

a Luc,21,f, 28, Rō,8,f, 23, 33, Phi,3,d 20 Tit,2,d,13,

b 2,Theſs, 1,b, 6,7, 1,Theſſ,4, d, 16. Matt,25, d 41,

c Mat,25,c, 34,

DE SPIRITV SANCTO,

53. *Quid credis de Spiritu ſancto?*

Primùm, quòd ſit verus & coæternus Deus, cum æterno Patre & Filio: [d] Deinde, quòd mihi quoque datus ſit, [e] vt me per veram fidem, Chriſti & omniū eius beneficiorū participem faciat, [f] me conſoletur, & mecum in æternum maneat. [g]

d Gene,1,a 2, Ieſ,48,c,16

e 1,Cor,3,c, 16, 1. Cor,6,d, 19, Act,5.a,3,4

f Gal,3,b, 14, 1,Pet,1 a,2

g Acto,9, c.31, Iohā,14,b,16. 1.Pet,4,c,14,

54. *Quid credis de ſancta & catholica Chriſti Eccleſia?*

Credo Filium Dei, [h] ab initio mundi ad finem vſque, [i] ſibi ex vniuerſo genere humano, [k] cœtum ad vitam æter-

e Mat, 28. d. 19, 2, Cor. 1.d 21,22,

1 cor,6,d,17

h Iohā,10,b, 11, i Pſal, 71,c,18, 1,Cor,.11,f,26. k Gen.26.a.4.

nam

Digitized by Google

nam electum, [a] per Spiritum ſuum & verbum, [b] in vera fide conſentientē [c] colligere, tueri, ac ſeruare: [d] meque viuum eius cœtus membrum eſſe [e] & perpetuò manſurum. [f]

a Rom,8,f, 29,30. b Eph,1,b10, c 11,c,12, 13, d Iſ. 59,d. 21, e Rom,1,b 16 & 10, c.14, f 17,

55 Quid ſibi uult Communio ſanctorum?

Primùm, quòd vniuerſi & ſinguli credentes, Chriſti & omnium eius bonorum, tanquam ipſius membra, communionem habeant. [g] Deinde, quòd ſinguli, quæ acceperunt dona, in commune cōmodum & vniuerſorum ſalutem, promptè & alacriter conferre debeant. [h]

Eph,5,f,26 g Acto,2. 46, Eph. 4, a 3, 4,5, h Matt, 16, c, 18, Ioh,10, f, 28,29, 30, 1, Cor,1.a,8 e 1,Ioh,3,d 21,

56. Quid credis de remiſſione peccatorum?

Deum, propter ſatisfactionem Chriſti, [i] meorum peccatorum atque illius etiam prauitatis, cum qua mihi per omnem vitam pugnandum eſt, [k] memoriam omnem depoſuiſſe, & me iuſtitia Chriſti gratis donare, ne vnquam in iudicium veniam, [l]

2,Cor,13,b, 5, f 1,Ioh,1,c 19, g 1,Ioan.1, b,3. 1 Cor,1,a.9 Rom,8, f, 32,

h 1,Cor,12.b,12 13.21,1.Cor,6,d,17,& 15,b,5.Phi,2,2,4,5,6, i 1,Ioh,2,a,2, 2.Cor,5 d,19,21, k Ier.31.f,34.Pſal.103.a,3.b, 10.12.Rom.7.d.24,25.Rom.8.a.1.2.3. l Ioan.3.c.18.

57 Quid

57 *Quid te consolatur Resurrectio carnis?*

2 Luc.23.f: 43. Quòd non tantum anima mea, post-
Phil.1.d,23. quam è corpore excesserit, è vestigio
b 1.Cor.15. ad Christum suũ caput assumetur: [a] ve
g,53.54. rùm quòd hæc quoq; caro mea, poten
Iob. 19. d. tia Christi excitata, rursus animę mee
25.26. vnietur, & glorioso corpori Christi
1.Ioh.3.a.2 conformabitur. [b]
Phil.3.d.21.

58. *Quam consolationem capis ex articulo de uita æterna?*

Quòd, quoniam in præsentia vitæ
æternæ initia in meo corde persenti-
c 2.Cor.5.a sco [c], futurum sit, vt post hanc vitam,
2.3. plena perfectáque beatitudine potiar,
d 1.Cor.2. in qua Deum in æternum celebrem:
b,9. quam quidem beatitudinem nec ocu-
e Hab.2.a lus vidit, nec auris audiuit, nec vllus
4. homo cogitatione comprehendit [d].
Rom.1.b.17
Ioh.3.d.36

59 *At cùm hæc omnia credis, quid utilitatis inde ad te redit?*

f Rom.3.c. Quòd in Christo iustus sum coram
21.22.24.d, Deo, & hæres vitæ [e] æternæ.
25.28. & 5.
a,1.
Gal.2.c,16.
Eph.2.b 8.9
Phil.3.b,9.

60 *Quomodo iustus es coram Deo?*

Sola fide in Iesum Christum [f]: adeò

vt,

Digitized by Google

vt, licet me mea cõscientia accuſet, q̃ aduerſus omnia mãdata Dei grauiter peccauerim, nec vllum eorum ſeruauerim [a] adhæc etiamnum ad omne malum propenſus ſim [b]: nihilominus tamen, (modò hęc beneficia vera animi fiducia amplectar [c]) ſine vllo meo merito [d], ex mera Dei miſericordia [e], mihi perfecta ſatisfactio [f], iuſtitia & ſanctitas Chriſti [g] imputetur, ac donetur [h], perinde acſi nec vllum ipſe peccatum admiſiſſem, nec vlla mihi labes inhæreret: imò verò quaſi eam obedientiam, quam pro me Chriſtus præſtitit, ipſe perfectè præſtitiſſem [i].

a Rom.3.b 9.&c.
b Rom. 7. d,23.
c Rom.3.c, 22.
Ioh.3.c,18.
d 2.Timo. 3.b,5.
e Rom.3.c. 24.
Eph.2.b,8.
f 1. Ioh .2, a,2.
g 1.Ioh.2. a,1.
h Rom. 4. a.4. 2.Cor.5.d. 19.
i 2.Cor. 5. d,21.

61 *Cur ſola fide te iuſtum eſſe affirmas?*

Non q̃ dignitate meę fidei, Deo placeam: ſed q̃ ſola ſatisfactio, iuſtitia & ſanctitas Chriſti, mea iuſtitia ſit corã Deo [k]: Ego verò eam non alia ratione, quàm fide amplecti, & mihi applicare queam [l].

k 1.Cor. 1. d,30. & 2.a, 2.
l 1. Ioh. 5. c.10.

62 *Cur noſtra bona opera nõ poſſunt eſſe iuſtitia, uel pars aliqua iuſtitiæ coram Deo?*

Propterea

Propterea quòd oporteat eam iustitiam, quæ in iudicio Dei consistat, perfectè absolutã esse, & omni ex parte diuinæ legi congruentem [a]: Nostra verò etiã præstantissima quæque opera in hac vita sint imperfecta, atque adeò peccatis inquinata [b].

a Gal,3,b, 10. Deut,27,d, 26.

b Ies.64.b. 6.

63 *Quomodo bona opera nostra nihil promereantur, cùm Deus & in præsenti & in futura uita mercedem pro his se daturum promittat?*

Merces ea non datur ex merito, sed ex gratia [c].

c Luc.17.c, 10.

64 *An autem hæc doctrina non reddit homines securos & profanos?*

Non: neque enim fieri potest, quin ij qui Christo per fidẽ insiti sunt, fructus proferant gratitudinis [d].

d Mat.17. c.18.

DE SACRAMENTIS.

65 *Quoniam igitur sola fides nos Christi atq; omnium*

Digitized by Google

omnium eius beneficiorum participes facit? Vnde hæc fides proficiscitur?

A Spiritu sancto [a], qui eã per prædicationem Euangelij in nostris cordibus accendit, & per vsum sacramentorum confirmat [b].

a Eph.1.b.8. Ioh.3.a.5.

b Matt.28.d.19.20. 1.Pet.1.d.22 23.

66 *Quid sunt Sacramenta?*

Sunt sacra & in oculos incurrentia signa ac figilla, ob eam causam à Deo instituta, vt per ea nobis promissionẽ Euangelij magis declaret, & obsignet: quod scilicet, non vniuersis tantùm, verùm etiam singulis credentibus, propter vnicum illud Christi sacrificium in cruce peractum, gratis donet remissionem peccatorum, & vitam æternam [c].

c Gen.17.b.11. Rom.4.b.11

67 *Num utraque igitur, & Verbum & Sacramenta eò spectant, vt fidem nostram ad sacrificium Christi in cruce peractum, tanquam ad vnicum nostræ salutis fundamentum deducant?*

Deut.30.b.6 Leui.6.d 25 Heb.9.c.8. 9.f.24. Ezec.20.b. 12. 1.Samu.17. c.36. Iesa.6.c,6.7,

Ita est. Nam Spiritus sanctus docet Euangelio, & confirmat sacramẽ-

Digitized by Google

tis, omnem noſtram ſalutem poſitam eſſe in vnico ſacrificio Chriſti, pro nobis in cruce oblati [a].

a Rom.6. a.3. Gal.3.d.27.

68 *Quot Sacramenta inſtituit Chriſtus in nouo fœdere?*

Duo: Baptiſmum & ſacram Cœnam.

DE BAPTISMO.

69 *Qua ratione in Baptiſmo admoneris & confirmaris, te unici illius ſacrificij Chriſti participem eſſe?*

Quòd Chriſtus externũ aquę lauacrũ mãdauit, addita hac promiſsione, me nõ minùs certò, ipſius ſanguine & Spiritu à ſordibus animæ, hoc eſt, ab omnibus meis peccatis lauari: quàm aqua extrinſecus ablutus ſum [b], qua ſordes corporis expurgari ſolent.

b Mar.1,a, 4. Luc.3,a,3.

70 *Quid eſt ſanguine & Spiritu Chriſti ablui?*

Eſt accipere à Deo remiſsionem pec-

Digitized by Google

peccatorum gratis, propter sanguinem Christi, quem is pro nobis in suo sacrificio in cruce profudit [a]: Deinde etiam per Spiritum sanctum renouari, & ipso sanctificante, membrum Christi fieri, quò magis ac magis peccatis moriamur, & sanctè inculpatéque viuamus [b].

a Heb.12,f, 24. 1,Pet,1, a,2. Apoc,1,b,5, & 22,c,14. Zach.13,a,1 Ezech.36,e, 25.

b Ioh.1,e, 33,& 3,a,5, 1,Cor.6,b, 11,& 12,b, 13.

71 *Vbi promisit Christus, se nos tam certò sanguine & Spiritu suo abluturum, quàm aqua Baptismi abluti sumus?*

In institutione Baptisini, cuius hæc sunt verba: Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti [c]: Qui crediderit & baptizatus fuerit, seruabitur: qui non crediderit condemnabitur [d]. Hæc promissio repetitur, cùm scriptura Baptismum nominat Lauacrũ regenerationis [e], & ablutionem peccatorum [f].

Rom.6, a,4 Col.2, b,12.

c Matt.28, d,19.

d Mar.16, d,16.

e Tit.3,b,5

f Act 22,d, 16.

72 *Est'ne ergo externus Baptismus aquæ, ipsa peccatorum ablutio?*

Digitized by Google

a Mat.3.c. 11. 1.Pet.3.d.21 Eph.5.F.26. b 1.Ioh.1. c.7. 1.Cor.6.b. 11.

Nó eſt[a]: Nã ſolus ſanguis Ieſu Chriſti purgat nos ab omni peccato [b].

73 Cur ergo Spiritus ſanctus Baptiſmum appellat lauacrum regenerationis, & ablutionem peccatorum?

Deus non ſine graui cauſa ſic loquitur: videlicet, nõ ſolùm vt nos doceat, quemadmodum ſordes corporis aqua purgantur, ſic peccata noſtra ſanguine & Spiritu Chriſti expiari [c]: Verùm multò magis, vt nobis hoc diuino ſymbolo ac pignore certum faciat, nos nõ minùs verè à peccatis noſtris interna lotione ablui, quàm externa & viſibili aqua abluti ſumus [d].

c Apoc.1.b. 5.& 7.d.14 1.Cor.6.b. 11.

d Mar.16. d.16. Gal.3.d.17

74 Sùntne etiam infantes baptizandi?

Omnino: Nam cùm æquè ac adulti ad fœdus & Eccleſiã Dei pertineant [e], cúmq; eis per ſanguinem Chriſti, remiſsio peccatorum [f], & Spiritus ſanctus fidei effector, non minùs quàm adultis promittatur [g]: per Baptiſmum Eccleſiæ Dei inſerendi ſunt, & ab infidelium liberis diſcernendi [h], itidem vt

e Gen.17.a. 7. f Matt.19. b.14. g Luc.1.b. 15.c.14. Pſal.22 b.11 Ieſ.46.a.1.5 Act.2.f.39. h Act.10.g. 47.

in

Digitized by Google

in Veteri fœdere, per circumcisionem fiebat [a], cui in Nouo fœdere substitutus est Baptismus [b].

[a] Gen. 17. c. 14.
[b] Col. 2. b. 11. 12. 13.

DE COENA DOMINI.

75 Qua ratione in Cœna Domini admoneris & confirmaris, te unici illius sacrificij Christi in cruce oblati, atq; omnium eius bonorum participem esse?

Quòd Christus me atque omnes fideles de hoc fracto pane edere, & de poculo distributo bibere iussit, addita hac promissione: Primùm, corpus suum non minùs certò pro me in cruce oblatum ac fractum, & sanguinem suum pro me fusum esse: quàm oculis cerno, panem Domini mihi frangi, & poculum mihi cõmunicari. Deinde animam meam, non minùs certò, ipsius corpore, quod pro nobis crucifixum, & sanguine, qui pro nobis fusus est, ad vitã æternam ab ipso pasci:

Digitized by Google

quàm panem & vinum, ſymbola corporis dominici, è manu miniſtri accepta, ore corporis percipio.

76 *Quid eſt crucifixum corpus Chriſti edere, & fuſum eius ſanguinem bibere?*

a Ioh.6,d, 35,e, 40,47 48, 50, 51, 53,54.
b Ioh.6. f, 55,56.
c Act. 3, d, 21. Act.1,b,9. 1,Cor.11, e, 26.
d Eph.5,f, 29,g,30.32. 1, Cor. 6, c, 15,17.19. 1,Ioh.3,d, 24,& 4,c,13 Eph.3, c,17. Ioh.14,c,23

Eſt non tantùm totam paſsionem & mortem Chriſti, certa animi fiducia amplecti, ac per id remiſsionem peccatorum, & vitam æternam adipiſci [a]: ſed etiam per Spiritum ſanctum, qui ſimul in Chriſto & in nobis habitat, ita ſacroſancto eius corpori magis ac magis vniri [b], vt quamuis ipſe in cœlo [c], nos verò in terra ſimus: nihilominus tamen, caro ſimus de carne eius, & os de oſsibus eius [d], Vtq; omnia corporis membra ab vna anima, ſic nos vno eodémque Spiritu viuificemur & gubernemur [c].

c Ioh. 6, f, 56,57,58. Ioh.15. 2,1, 2,3,4,5,6. Eph.4.c,15, 16.

77 *Quo loco promiſit Chriſtus, ſe credentibus tam certò corpus & ſanguinem ſuum ſic edendum & bibendum daturum, quàm fractum hũc panem edunt, & poculum hoc bibunt?*

In

Digitized by Google

In institutione Cœnæ, cuius hæc sunt verba [a]: Dominus noster Iesus Christus, ea nocte qua proditus est, accepit panem: & gratiis actis, fregit, ac dixit: accipite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei recordationem. Itidem & poculum, postquam cœnassent, dicens: hoc poculum est nouum fœdus per meum sanguinem [b]: Hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei recordationem [c]. Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortẽ Domini annunciate, donec venerit.

[a] 1.Cor.11, c,23,&c. Matt.26,c, 26,&c. Mar.14,c, 22,&c. Luc.21,b, 17,&c.

[b] Exod.24 c,8. Heb.9,e,20

[c] Exod.13, b,9.

Hęc promissio à Paulo repetitur, cùm inquit: Poculum gratiarum actionis, quo gratias agimus, nõne cõmunio est sanguinis Christi? Panis quem frangimus, nonne cõmunio est corporis Christi?

Digitized by Google

quoniam vnus panis, vnum cor-
a 1.Cor.10 d.16.17. pus multi sumus[a].

78 *Num ergo panis & uinum fiunt ipsum corpus & sanguis Christi?*

b Matt.26. c.29. Marc.14. c. 24. 1.Cor.11.f. 26.27.28. 1.Cor. 10.d. 16.17. c Gen.17.b, 10.c,14.19. Exo.12.d,27 g. 43.48.& 13.b,9. Act.7.a,8. Exo.24.b.8. & 29.b.36. Leuit.16.b. 10.&.17.c. 11. Ies.6.c.6.7 Tit.3.b.5. Act.22.d.16 1.Pet.3.d.21 1.Cor.10.a. 2.2.3.4.

Nequaquam: Verùm, vt aqua Baptismi in sanguinem Christi non conuertitur, nec est ipsa peccatorum ablutio, sed symbolum tantùm & pignus earum rerum quę nobis in Baptismo obsignantur: ita nec panis Cœnæ dominicæ, est ipsum corpus Christi:[b] Quāquā pro ratione Sacramentorū, & vsitata Spiritui sancto de his loquēdi forma[c], panis, Christi corpus appellatur.

79 *Cū ergo Christus panē appellat suū corpus, calicem uerò suum sanguinē, seu fœdus per suū sanguinem: Paulus itē, panē & uinū, cōmunionē corporis & sanguinis Christi?*

Christus non sine graui causa sic loquitur: Videlicet, non solùm vt nos doceat, quemadmodum panis & vinum, corporis vitam sustentant: sic etiam crucifixum tuum corpus, & effusum

Digitized by Google

fusum suum sanguinem, verè esse animæ nostræ cibum ac potum, quo ad vitam æternam nutriatur: [a] Verùm multò magis, vt hoc visibili signo ac pignore nobis certum faciat, nos non minùs verè, corporis & sanguinis sui, per operationem Spiritus sancti, participes esse, quàm sacra ista symbola, in eius memoriam, ore corporis percipimus: [b] Tum etiã, quòd eius passio & obedientia, tam certò nostra sit, quàm si ipsimet pro nostris peccatis pœnas dedissemus, & Deo satisfecissemus.

a Ioh. 6, 51, 55.

b 1. Cor. 10. d, 16. 17.

c Heb. 7. d. 27. & 9. c 12.

80 *Quid interest inter Cœnam Domini, & Missam papisticam?*

Cœna Domini nobis testatur, nos perfectam remissionem omnium nostrorum peccatorum habere, propter vnicum illud Christi sacrificium, quod ipsemet semel in cruce peregit: [c] Tũ etiam, nos per Spiritum sanctum inseri Christo [d], qui iam secundum naturam suam humanam, tantùm in cœlis est ad dexteram patris [e], ibique vult

g 26. 28. & 10. b. 10. c. 12. 14.

Ioh. 19. e. 30. Matt. 26. c, 28. Luc. 22. b, 19, 20.

d 1. Cor. 6. d. 17. & 10. d, 16. & 12. b 13.

e Heb. 1. 2. 3. & 8. a, 1.

à no-

Digitized by Google

a Ioh.4, c, 21,22,23.et 20,d,17. Luc,24,g, 52. Act.7.g.55. 56. Col.3,2,1, Phil.3,d,20 1. Thes,1,d, 10.

à nobis adorari[a].

In Missa autem negatur, viuos & mortuos habere remissionem peccatorum propter vnicã Christi passionem, nisi etiamnum quotidie Christus pro ipsis à Sacrificulis offeratur: Tum etiam, Christum corporaliter sub speciebus Panis & Vini esse, ideóque in illis adorandum esse[b]. Atque ita ipsum Missæ fundamentum, nihil aliud est, quàm abnegatio vnici illius sacrificij & passionis Iesu Christi, & execranda idololatria.

b In Can: Missæ, Item de consecratio: distin. 2.

81 *Quibus accedendum est ad mensam Domini?*

Tantùm ijs, qui verè dolent, se suis peccatis Deum offendisse: confidunt autem sibi ea propter Christum remissa esse: & quas reliquas habent infirmitates, eas passione & morte illius obtectas esse: quique desiderant, magis ac magis in fide & integritate vitę proficere. Hypocritæ autem, & qui non verè resipiscunt, damnationẽ sibi edunt & bibunt[c].

c 1.Cor.10. d, 21. & 11,f.28. &c

82 Sun-

Digitized by Google

82 *Sintne illi etiam ad hanc Cœnam admittendi, qui confessione et uita, se infideles & impios esse declarant?*

Nequaquam. Nam eo pacto fœdus Dei profanatur, & ira Dei in vniuersum cœtum concitatur[a]. Quocirca Ecclesia, ex præscripto Christi & Apostolorũ, hos, clauibus regni cælorũ vtens, à Cœna arcere debet, quoad resipuerint & mores mutauerint.

a 1.Cor,11. d.20.g,34. Iesa. 1. c. 11. & 66.a.3. Ier.7.d. 21, &c: Psa.50.c,16

83 *Quid sunt Claues regni cœlorum?*

Prædicatio Euangelij, & Ecclesiastica disciplina: quibus cœlum credentibus aperitur: infidelibus autem clauditur.

84. *Quo pacto aperitur & clauditur regnum cœlorum prædicatione Euangelij?*

Cùm ex mandato Christi, credentibus vniuersis & singulis, publicè annunciatur, omnia peccata ipsis diuinitus propter meritum Christi condonari, quoties promissionẽ Euãgelij, vera fide amplectũtur: Cõtrà verò omnibus infidelib' et hypocritis denũciatur, tãtis-

Digitized by Google

tisper ipsis iram Dei & æternam condemnationem incumbere, dum in suis sceleribus perseuerant: [a] secundum quod Euangelij testimonium, Deus tam in præsenti, quàm in futura vita iudicaturus est.

a Ioh.20,e, 21.22.23. Matt.16. c. 19.

85 *Quo pacto clauditur, & aperitur regnum cœlorum per disciplinam Ecclesiasticam?*

Cùm ex mandato Christi, ij qui nomine quidem sunt Christiani, verùm & doctrina & vita Christiana sunt alieni, postquam aliquoties fraternè admoniti, ab erroribus aut flagitijs discedere nolunt: Ecclesiæ indicantur, aut ijs qui ab Ecclesia ad eam rem sunt constituti, ac si ne horum quidē admonitioni pareāt: ab ijsdem, interdictione sacramentorum, ex cœtu Ecclesiæ: & ab ipso Deo, ex regno Christi excludū tur: ac rursum, si emēdationem profiteantur, & re ipsa declarent: tanquam Christi & Ecclesiæ membra recipiuntur. [b]

b Mat.18.b.15.16.17. 18, 2,Cor.5. 2.Thes.3.d. 14.15. 2.Ioh. d. 10.11.

Ter-

Digitized by Google

TERTIA PARS
DE GRATITVDINE.

86 *Cùm ab omnibus peccatis & miserijs, sine ullo nostro merito, sola Dei misericordia, propter Christum liberati simus, quid est cur bona opera faciamus?*

Quia postquàm nos Christus suo sanguine redemit: renouat nos quoque suo Spiritu ad imaginem sui, vt tantis beneficijs affecti, in omni vita nos erga Deum gratos declaremus [a], & ipse per nos celebretur [b]. Deinde vt nos quoque, ex fructibus, de sua quisque fide, certi simus [c]. Postremò, vt vitæ nostræ integritate alios Christo lucrifaciamus [d].

a Rom. 6. b 13. & 12. a 1.2. 1. Pet. 2. a 5. 9 10. 1. Cor. 6. c. 20.
b Mat. 5. b, 16. 1, Pet. 2. c. 12
c 1. Pet. 1, b. 10.
d 1. Pet. 3. a. 1.2.

87 *Non possunt igitur illi seruari, qui ingrati, & in peccatis securè persistentes, à sua prauitate ad Deum non conuertuntur?*

Mat. 7. c. 17 Gal. 5. 2. 6. d, 22.

Nullo modo. Nã, vt scriptura testatur, nec impudici, nec idolatræ, nec adulteri, nec fures, nec auari, nec ebrioRom. 14, d. 19.

si

a 1.Cor.6, b,9,10, Eph.5,b 5,6 1.Iohã,3,c. 14.

si, nec conuiciatores, nec raptores, hę-rēditatem regni Dei consequentur [a].

b Rom.6,a 4,5,6, Eph,4,e,22 23.24, Col,3,a 5, 6,8,9,10, 1.cor,5,b,7

88. *Quot partibus constat conuersio hominis ad Deum?*

Mortificatione veteris [b], & viuificatione noui hominis.

c Rom,8.c, 13. Ioël,2,c, 13 d Ro, 5,a,1, & 14, e,17. Iesa.57,c. 15

89 *Quid est mortificatio ueteris hominis?*

Verè & ex animo dolere quòd peccatis tuis Deum offenderis, eáque magis ac magis odisse & fugere [c].

e Rom.6,b. 10.11, Gal.2,d, 20 f Rom,14. d,23.

90 *Quid est uiuificatio noui hominis?*

Vera lætitia in Deo [d], & serium ac prōtum studium instituendi vitam ex voluntate Dei, omniáque bona opera exercendi [e].

g 1,Sam.11 e,22, Eph.2,b.10 h 1.Cor.10 g.31. i Deut.12,d 32, Eze.20, c, 18,19. Iesa.29,d 13. Mat, 15,a 9

91 *Quæ sunt bona opera?*

Tantùm ea quæ ex vera fide [f], secundū legem Dei fiunt, & & ad eius solius gloriam referuntur [h]: Non ea autē quæ a nobis opinione recti conficta, aut ab hominibus tradita sunt [i].

92 *Quæ est Lex Dei?*

Locutus

Loquutus est Deus omnia verba hæc.

Primum Præceptum.

Ego sum Dominus, Deus tuus, qui eduxi te ex Aegypto, domo Seruitutis, Non habebis deos alios in conspectu meo.

Secundum.

Ne seulpas tibi simulacrum, nec vllam imaginem effingas eorũ, quæ aut suprà sunt in cœlo, aut infrà in terra, aut in aquis sub terra: neque incurues te illis, neque colas ea. Ego enim sum Dominus, Deus tuus, fortis, Zelotes, vindicans peccata parentũm in filiis, idque in tertia & quarta progenie eorũ qui oderunt me: & misericordia vtens in millesimam eorum, qui diligunt me, & obseruant præcepta mea.

Tem-

Tertium.

Ne vſurpes nomen Domini, Dei tui temerè. Neq; enim Dominus dimittet eum impunitũ, qui nomen ſuum vanè vſurpauerit.

Quartum.

Memẽto vt diẽ Sabbathi ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum: At ſeptimo die Sabbathum erit Domino Deo tuo. Nõ facies vllum opus nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec ſeruus tuus, nec ancilla tua, nec iumentum tuum, nec aduena qui eſt intra portas tuas. Nam ſex diebus fecit Deus cœlum, terram, mare & quæcũque in iis ſunt, & requieuit die ſeptimo, ideóque benedixit diei Sabbathi, & ſanctificauit eum.

Quintum.

Honora patrem tuum & matrem

trem tuam, vt diu viuas in terra, quam tibi Dominus Deus tuus daturus est.

Sextum.

Non occides.

Septimum.

Non comittes adulterium.

Octauum.

Non furaberis.

Nonum.

Non dices cõtra proximum tuũ falsum testimonium.

Decimum.

Non concupiscẽs domum proximi tui, nec concupiscẽs vxorem proximi tui, nec seruũ eius, nec ancillam, nec bouem, nec asinum, nec quicquam eorũ quæ sunt proximi tui.

¶ *Quomodo diuiduntur hæc præcepta?*

In duas tabulas [a], quarũ prior quatuor

[a] Exod 34 d, 28. Deut. 4, b, 13 & 10, a, 3 & 4.

tuor præceptis tradit, quo pacto nos erga Deũ geramꝰ: Posterior, sex præceptis, que officia proximo debeamus[a].

94 *Quid postulat Deus in primo præcepto?*

Vt quàm mihi chara est salus animæ, tam studiose vitẽ & fugiam omnem idololatriam[b], magiam, incãtationem, superstitionem[c], inuocationem sanctorum, aut cæterarum creaturarum[d]: vnicum autem & verum Deum rectè agnoscã[e], ipsi soli fidã[f], summa humilitate[g] & patientia me illi subijciã[h], ab eo solo omnia bona expectem[i], denique intimo cordis affectu ipsum amem[k], reuerear[l], venerer[m], adeò vt omnibus potiùs creaturis renunciem, quam vt vel minimũ contra eius voluntatem committã[n].

95 *Quid est Idololatria?*

Est loco vnius Dei, aut prẽter vnum illum & verum Deum, qui se in suo verbo patefecit, aliud quippiam fingere aut ha-

a Mat.22.d 37.38.39. b 1.Cor.6. b.9. 10, & 10.b.7.c 14 c Leuit, 19, f, 31, Deut.18.c. 11. d Mat.4.b, 10. Apoc.19, b. 10.& 22. b. 1-9. e Ioh.17,a. 3. f Ier. 17.a. 5. g 1.Pet.5.b. 5,6. h Heb. 10. g.36. Col.1.b. 11. Rom,5.a.3. 4. 1.Cor.10,b. 10. Phi. 2.b,14. i Psal 104.d 27.28.29.30. Ies.45.a.7. Iac,1.c.17. k Deu 6.a.5. Mat.22.d. 37. l Deu.6.a.2. Psa.111.b.10. Pro.1.a.7.9.c 10. Mat.10.c.28 m Mat.4.b,10. Deu.10.d.20. n Mat.5.c,29,30.& 10.d.37. Acto.5.c.29.

Digitized by Google

aut habere, in quo ſpem reponas. [a]

96 *Quid poſtulat ſecundum præceptum?*

Ne Deum vlla imagine aut figura exprimamus [b], néue vlla alia ratione eum colamus, quàm qua ſe in ſuo verbo coli præcepit [c].

97 *An nullæ ergo prorſus fingendæ ſunt imagines aut ſimulacra?*

Deus nec vlla ratione effingi debet, nec poteſt: Creaturas autem, etſi exprimere quidem licet: vetat tamen Deus earum imagines fingi, aut haberi, quò vel ipſas, vel Deum per ipſas colamus, aut honoremus. [d]

98 *An autem in templis imagines tolerari non poſſunt, quæ pro libris ſint imperitæ multitudini?*

Minimè: neque enim decet nos ſapientiores eſſe Deo, qui ſuam Eccleſiam non mutis ſimulacris [e]: ſed viua prædicatione verbi ſui vult erudiri [f].

99 *Quid ſancit Deus tertio præcepto?*

a Eph,5 b.5. 1. Par.16,c. 26.
b Phil.3,d.19 Gal.4.b.8. Eph.2,c,12 1.Ioh. 2, d. 23. 2.Ioh.b. 9. Ioh.5.d.23.
c Deut. 4. c.15. &c. Ieſ.40.d 18 Rom.1.c.23 Act.17.f.29 c 1.Sam,15. e.23. Deut.12.d. 30. Mat.15.a.9
d Exod.23.f 24. & 34.b. 13. Num.33.g. 52. Deut.7.a,5. & 12.a.3.& 16.d,22. 2.Reg.18,a 4.
e Ier.10,a.8.Hab.2.d.18,19. f 2.Tim.3.d,16,17,2.Pet.1.d,19.

Digitized by Google

Vt non, solùm execrando, aut pe-
a Leuit.24 b,11,&c. Leuit.19,c, 12. ierando [a], verùm etiam temerè iurā-
b Mat,5.f, 37. Iac.5,c,12. do [b], nomen Dei contumeliosè, aut ir-
c Iesa.45,d, 23. reuerenter ne vsurpemus: néve tacen-
d Mat.10, d,32. do aut conniuendo, horrēdis istis sce-
e 1,Tim.2 c.8. leribus communicemus: Sed sacrosan-
cto Dei nomine summa cum religio-
ne & veneratione vtamur [c], vt vera &
cōstanti confessione [d], inuocatione [e],
omnibus deniq; verbis & actionibus
nostris ipse [f] celebretur.

f Rom. 2, d,24. 1,Tim.6,2,1 Col.3,c,16. 100 *Est'ne igitur adcò graue peccatum, iurando, aut dira imprecādo, nomen Dei temerare, ut Deus etiam ijs succenseat, qui quantum in se est, illud non prohibent, aut impediunt?*

g Leuit. 5. a,1. h Leuit.24 c,15,16. Certè grauissimum [g]: Neq; enim vl-
lum est peccatū maius, aut quod Deū
grauiùs offendat, quā sacri ipsius no-
minis contumelia. Quocirca etiam id
scelus morte multari voluit [h].

101 *Potéstne quis etiā piè per nomē Dei iurare?*

Potest, cùm vel Magistratus id exigit,
vel alioqui necessitas hoc pacto fidē
fir-

Digitized by Google

firmari, & veritatem ſtabiliri poſtulat: quò & gloria Dei illuſtretur, & aliorũ ſaluti conſulatur. Nã eius generis iuſiurãdum, verbo Dei ſancitur [a], ideóq; etiam à ſanctis in veteri & nouo fœdere, rectè eſt vſurpatum [b].

a Deut.6,b, 13, & 10, d, 20. Ieſ.48,1,1. Heb 6,d,16 b Gen.21,c, 24, & 31, h 53. Ioſu.9,c,15, 19. 1,Sam.24, d,23. 2,Sam,3,g. 35. 1,Reg.1,d, 29.

102 *Eſt'ne licitum iurare per Sanctos, aut alias creaturas?*

Non: Nam legitimum iuramẽtum, eſt inuocatio Dei, qua petitur, vt is tãquam vnicus cordium inſpector, teſtimonium det veritati, & iurantem puniat, ſi ſciens fallat [c]. Porrò hic honos nulli creaturæ conuenit [d].

Rom.1, 2,9. 2,cor.1,d,23 c 2,Cor.1, d,23.

103 *Quid præcipit Deus in quarto præcepto?*

d Mat.5,f, 34,35,36.

Primùm, vt Miniſterium Euangelij & Scholę conſeruentur [e]: vtq; ego cùm aliis, tũ præcipuè feſtis diebus, ſtudioſè cœtus diuinos frequentem [f], vẽrbum Dei diligenter audiam [g], vtar ſacramẽtis [h], precibus publicis meas quoq; preces adiungam [i], pro facultatibus

Iac.5,c,12, e Tit.1,b,5 1,Tim.3. 1,Cor. 9, b, 11,13,14. 2,Tim.2,2, 2.& 3,d,15. 1,Tim.4,d, 13,& 5,c,17. 1,Cor.14,d,

f Pſal.68,c,27,& 40,b,10,11.Act.3,g,42,46. g 19,f,29,31. h 1,Cor.11,g,33. i 1,Tim.2,2,1,2,3,8,9.1,Cor. 14.c,16.

Digitized by Google

aliquid cõferam in pauperes [a]. Deinde, vt in omni vita à prauis actionibus vacem, Domino cõcedẽs, vt per Spiritum sanctum in me suum opus faciat, atque ita sempiternum illud sabbathũ in hac vita exordiar [b].

a 1.Cor.16. a,2.
b Iesa.66, g,23.
c Eph.6,2, 1,2,5,& c. Col. 3.c. 18, d,20.22,23, 24.

104 *Quid nobis iniũgit De' in quinto præcepto?*

Vt parentibus, atq; adeò omnibus qui nobis præsunt, debitum honorem, amorem & fidem præstemus, nósque ipsorũ fidelibus præceptis & castigationi, ea, qua par est, obediẽtia submittamus [c]: Tum etiam vt eorum vitia & mores, nostra patientia toleremus [d], illud semper cogitantes, Deum nos illorum manu velle ducere, ac regere [e].

Eph.5,c,22. Pro.1,a,8,& 4,a,1, & 15, c,20, & 20, c,20. Exo.21.c,17 Rom 13.
d Prou.23, c,22. Gen.9,d,25 1.Pet.2,c.18
e Eph.6,a, 4,9. Col.3, c,19, d,21. Rom.13.

105 *Quid flagitat Deus in sexto præcepto?*

Vt proximo neq; cogitatione, neq; verbis, neque gestibus, nedũ factis, vel per me, vel per alium incommodẽ aut noceã, néve eũ oderim, neu occîdã [f]: Sed omnem vindictæ cupiditatẽ abijciam [g]. Adhæc ne me ipsum lædã, aut

Matt. 22,b, 21.
f Matt.5,c. 21,22. Gen.9,b,6. Mat.26,c,52
g Eph.4,f,26.Rom.12,d,19.Mat.5,d,25,& 18,d,35.

sciens

Digitized by Google

Iciens in aliquod periculũ cõijciam[a]. Quocirca etiam ne cædes fierent, Magistratum gladio armauit[b].

106 *Atqui hoc præceptum solam cædem prohibere uidetur?*

At cædẽ prohibẽdo, docet Deus, ſe radicẽ & originẽ cędis, iram ſcilicet[c], inuidiã[d], odium[e], vindictæ cupiditatẽ odiſſe, atq; ea omnia ꝓ cęde ducere[f].

107 *An uerò id ſatis eſt, nos neminem eo, quo dictum eſt, modo, occidere?*

Nõ eſt ſatis: dum enim Deus iram, inuidiã, odium dãnat: poſtulat vt proximũ æquè ac nos ipſos diligamus[g]: & vt humanitate[h], lenitate, maſuetudine, patiẽtia[i], & miſericordia[k] erga eum vtamur, quódq; ei dãno eſſe poſſit, quãtũ in nobis eſt, auertamus[l]: Ad ſummã, ita animo affecti ſimus, vt ne inimicis qdẽ benefacere dubitem[m].

108 *Quæ eſt ſententia ſeptimi præcepti?*

Deum omnẽ turpitudinẽ execrari[n]: ideóque nos eã penitus odiſſe & deteſtari

a Rom.13, d,14. Col.2,d,23. Sirach. 3,d, 27.
b Gen.9,b, 6.
c Exo.21,c,14 Matt. 26,c, 52, Rom.13.b.4
d Iac.1.c.20 Gal.5,d,20.
e Rom. 1, d,29,
f 1, Ioh. 2, b,9,11.
g 1, Ioh.3, c,15.
h Matt.22. d,39,& 7,b, 12.
i Rom.12, c.10.
k Eph.4,2,2 Gal.6,2,1,2. Matt. 5,2,9. Rom. 12,d, 18.
l Mat.5,2,7 Luc.6,c,36.
m Exo.23,2,5. n Leu. 18,d,27,28.

Digitized by Google

a Iudę d,23 ſtari debere[a]: contráq; tẽperãter, mo-
b 1.The 4. deſtè & caſtè [b], vel in ſacro coniugio,
a.3.4,5. vel in vita cœlibe viuere oportere [c].
c Heb 13.a.4 1:Cor.7.
d Eph.5.a.3 109 *Nihilne amplius prohibet Deus hoc*
4. *præcepto, quàm adulterium, & id*
1. Cor.6.e, *genus turpitudines.*
18,19.20. Cùm corpus & animus noſter, tẽpla
e Mat.5,d. ſint Spiritus ſancti: vult Deus vt vtrũ-
26, que purè ſanctéq; poſsideamus. Ideó-
f Eph,5.d, que facta, geſtus, ſermones [d], cogita-
28. tiones, cupiditates [e] fœdas, & quicquid
1.Cor. 15.d hominem ad iſta allicit, id vniuerſum
33. prohibet [f].
g 1.Cor.6, 110 *Quid uetat Deus in octauo præcepto?*
b.10. Non ſolùm ea furta [g] & rapinas [h],
h 1.Cor.5. quas Magiſtratus punit: ſed furti no-
b.10. mine cõprehendit, quidquid eſt mala-
i Luc.3.c, rum artium & aucupiorũ, quibus alie-
14. na captamus, & ad nos vi, aut ſpecie
1.Theſ.4.b, recti transferre [i] ſtudemus: qualia
6. ſunt, iniquum pondus [k], iniuſta vlna,
k Pro,11.a1 & 16.b.11, inæqualis menſura [l], fucoſa merx, fal-
l Eze,45.d lax moneta, vſura [m], aut alia quæuis
9.&c, ratio aut modus à Deo interdictus.
m Deu.25, His adde omnem auaritiam [n], & mul-
c.13.&c. Pſal.15 b.5 Luc.6,e.35. n 1.Cor.6, b.10.

tiplicem

tiplicem diuinorum donorum profu-
sionem & abusum[a].

111 *Quæ sunt ea quæ Deus hic iubet?*

Vt commoda & vtilitates proximi,
quantum possim adiuuẽ & augeam:
cum eo sic agã, vt mecũ agi cuperẽ[b]:
sedulò & fideliter opus faciam, vt alio
rum quoque egestati & calamitati sub
uenire queam[c].

112 *Quid exigit nonum præceptum?*

Ne aduersus quempiam dicam fal-
sum testimoniũ[d], nullius verba calũ-
nier[e], nulli obtrectem, aut conuiciũ
faciam[f], neminẽ temerè, vel indicta
causa cõdemnem[g]: Verùm omnis ge-
neris mẽdacia, fraudes, vt opera pro-
pria Diaboli[h], nisi in me grauissimã
iram Dei concitare velim, omni cura
fugiã[i]: In iudicijs cæterisq; negotijs,
veritatẽ sectẽr, & id quod res est, liberè
& constanter profitear[k]: Ad hæc famã
aliorum & existimationem, quantum
queam, defendam & augeam[l].

a Pro. 5, 6, 16.
b Mat. 7, b, 12.
c Ephe. 4, f. 28.
d Pro. 19, b, 5, 9. & 21. d. 28.
e Psal. 15, a, 3.
f Rom. 1. d, 29. 30.
g Mat. 7. a, 1 &c
Luc. 6. e 37.
h Ioh. 8. f, 44.
i Pro. 12. d, 22. & 13. a, 5
k 1 Cor. 13, c. 6. Eph. 4, f, 25
l 1, Pet. 4, b. 8.

113 *Quid prohibet decimum præceptum?*

Ne vel minima cupiditate, aut co-

gita-

gitatione, aduersus vllum Dei præceptum, corda nostra vnquam solicitentur: sed perpetuò, & ex animo omne peccatum detestemur, contráque omni iustitia delectemur[a].

a Rom. 7. b

114 *Possúntne autem illi, qui ad Deum conuersi sunt, hæc præcepta perfectè seruare?*

Minimè: verùm etiam sanctissimi quique, quádiu viuunt, habét tantùm exigua initia huius obedientiæ[b]: Sic tamen, vt serio ac nó simulato studio, nó secundũ aliqua tantùm, sed secũdũ omnia Dei præcepta, viuere incipiãt[c].

b 1. Ioh. 1. d 8. Rom. 7. c. 14 15. & Eccle. 7. c, 21.

c Rom. 7. d, 22. Iac. 2 b. 10.

115 *Cur igitur multi Deus legem suam adeò exactè & seuerè prædicari, cùm nemo sit in hac vita, qui eã seruare possit?*

Primũ, vt in omni vita, magis magísque agnoscam[d], quãta sit naturę nostræ ad peccandum propensio, tantoq; auidiùs remissionem peccatorum, & iustitiã in Christo expetamus[e]: Deinde, vt hoc perpetuò agamus, illud semper meditemur, & gratiam Spiritus sãcti à Patre imploremus, quò indies magis

d 1. Ioh. 1. d 9. Psal. 32. b, 5

e Rom. 7. d 24. 25.

Digitized by Google

magis ac magis ad imaginẽ Dei reno uemur, donec aliquando tandẽ, postquam ex hac vita decesserimus, propositam nobis perfectionem læti assequamur [a].

DE PRECATIONE.

116 *Quare Christianis necessaria est precatio?*

Quia præcipua pars est, eius quam Deus à nobis postulat, gratitudinis [b]: Tum quia illis tantùm suam gratiam & Spiritum sanctũ Deus largitur, qui veris gemitibus, cõtinenter hęc ab eo petunt, & pro ijs ipsi gratias agunt [c].

117 *Quæ ad eam precationẽ requiruntur quæ Deo placeat, quæq; ab ipso exaudiatur?*

Primùm, vt à solo vero Deo, qui se in verbo suo patefecit [d], oia, quę a se peti iussit, vero cordis affectu petam [e]. Deinde, vt ex intimo nostræ indigentiæ ac miserię sensu [f], nos in cõspectu diuinæ Maiestatis, supplices abijciamus [g]. Postremò, vt huic firmo fundamẽto innitamur [h], nos à Deo, quãquã indi-

a 1.Cor.9.d 24. Phil.3.c.11. 12.13.14.
b Psal.50.c, 14.15,
c Mat.7.b. 7. Luc.11,b 9. 13, Matt.13,b. 12. Psa.50,c.15
d Iohã.4,c. 22.
e Rom.8.c, 26. 1:Iohã.5.c. 14. Iohan.4.c, 23.24, Psal.145.d 18.
f 2.Par.20. c.12.
g Psal.2.c, 11.&.34,c, 19. Ies.66, a.2.
h Rom.10. c.14.& 8.c. 15. Iac.1.a,6.

Quia necessarium auxilium Dei-

Digitized by Google

indignos, propter Christum tamẽ cer-
a Ioh.14.b, 13,14.15,& 15.c.16.& 16,c.23. tò exaudiri [a], quemadmodum nobis in suo verbo promisit [b].

118 *Quæ sint ea quæ à se peti iubeat?*

Dan.9.c.17. 18. b Mat.7.b. 8. Psal.143.a,1 c Iac.1.c, 17, Omnia tũ animæ tum corpori ne-cessaria [c], quæ Dominus noster Iesus Christus ea precatione, quam nos ipse docuit, complexus est.

119 *Quæ est illa precatio?*

Mat.6,d.33. d Matt.6, b.9.&c. Luc.11.a,2.&c. Pater noster [d], qui es in cœlis: Sãctificetur nomen tuum: Veniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, sic etiam in terra: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: Et ne inducas nos in tẽtationem, sed libera nos à malo. Quia tuum est regnum, & potẽtia & gloria, in secula, Amen.

120 *Cur præcipit Christus, ut ita Deum compellemus.* Pater noster?

Vt

Digitized by Google

Vt ſtatim in ipſo precationis exordio, conuenientem Dei filijs reuerentiam,& fiduciam erga Deum in nobis excitet,quæ noſtræ precationis fundamentum eſſe debet: nimirum, Deum propter Chriſtum nobis patrem factũ eſſe,& quę vera fide ab éo petimus,nobis multò minùs negare, q̃ parentes noſtri,nobis bona terrena denegant [a].

a Mat.7.b. 9.10.11. Luc 11.b.11. 12.13. b Iere.23.c. 23.24. Act.17.f.24. 25.27. c Rom.10. c.12. d Ioh.17. a,3. Mat.16 c 17 Iac 1.a.5.

122 *Cur additur,* Qui es in cœlis?

Ne de cœleſti maieſtate Dei humile quippiã aut terrenũ cogitemus [b]: ſimul etiam, vt ab eius omnipotentia, quæcunque animo & corpori ſunt neceſſaria expectemus [c].

Pſal.119. 105. c Pſal.119. 137. Luc.1.c.46. &c c.68.&c. Pſal. 145.b. 8.9.c 17.

122 *Quæ eſt prima petitio?*

Sanctificetur nomen tuum, hoc eſt,Da principiò vt te rectè agnoſcamus [d], & lucentẽ in omnibus operibus tuis omnipotentiã,ſapiẽtiã, bonitatem, iuſtitiam, miſericordiam, & veritatem tuam veneremur, prædicemus & celebremus [e]:Deinde,vt vniuerſam vitam noſtram, cogitationes,ſermones

Exod.34. 8. 6.7. Pſa.143.a,1. 2.5.c.10.11. 12. Ier.32.c,18. 19.&33,b. 11,c, 20, 21. Mat.19.c,17 Rom.11.c. 22 d.33.

Digitized by Google

mones & actiones, eò ſæpe dirigam, ne ſanctiſsimum nomẽ tuum, propter nos contumelia afficiatur, ſed honore potiùs & laudibus illuſtretur[a],

a Pſal. 115, a,1,& 71,b.8

123 *Quæ eſt ſecunda petitio?*

b Mat.6,d, 33. Pſal.119.a,5 & 143.c 10

Veniat regnum tuum, hoc eſt, regas nos ita verbo & Spiritu tuo, vt nos tibi magis magiſq; ſubijciamus[b]: Conſerua & auge Eccleſiã tuam[c], deſtrue opera diabolj, omnéq; potẽtiã ſe aduerſus maieſtatẽ tuam efferentẽ, irrita fac omnia cõſilia, quę cõtra verbũ tuũ capiũtur[d], quoad plenè tãdẽ ac perfectè regnes[e], cũ eris omnia in oĩbus[f].

c Pſal. 51,d 20, & 122, b,6. d 1,Ioh. 3, b,8. Rom.16,c, 20. e Apoc.22, d,17,20. Rom.8,d, 22,23.

124 *Quæ eſt tertia petitio?*

Fiat voluntas tua, quẽadmodũ in cœlo, ſic etiã in terra, hoc eſt, Da vt nos & omnes homines, volũtati priæ renunciantes[g], tuę volũtati, quæ ſola eſt ſancta, promtè & ſine vllo murmure pareamus[h]: atq; ita ſinguli mãdatum nobis munus fideliter & alacriter exequamur[i], quemadmodũm faciunt angeli in cœlo[k].

f 1,Cor.15, d,28. g Mat.16, d,24. Tit.2,c.12. h Luc.22. e,42. i 1,Cor.7, d,24 k Pſal.103. d.20,21.

125 *Quæ eſt quarta petitio?*

Pa-

Digitized by Google

Panem noſtrum quotidianũ da nobis hodíe, hoc eſt, ſuppedita nobis omnia, quę ſunt ad hãc vitã neceſſaria [a], vt per ea agnoſcamus, te vnicum fontem eſſe, ex quo omnia bona emanant [b], ac niſi tu benedicas, omnẽ noſtram curam & induſtriam, atque adeò tua ipſius dona, nobis infelicia & noxia eſſe [c]. Quapropter da vt fiduciã noſtram, ab omnibus creaturis auerſam, in te ſolo collocemus [d].

a Pſal.145, c,15,&104, d.27.&c. Mat.6,c,25 &c.
b Act.17,f, 27,&14, c, 17.
c 1,Cor.15, g,58. Deut. 8,2,3.
d Pſal.62, c,11.& 55.d, 23.

126 *Quæ eſt quinta petitio?*

Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris, hoc eſt, nobis miſerrimis peccatoribus, omnia peccata noſtra, atque eã etiã prauitatem, quæ in nobis etiamnum hæret, propter Chriſti ſanguinem ne imputes [e]: quemadmodum nos quoque hoc tuæ gratię teſtimonium in cordibus noſtris ſentimus, quod firmiter nobis propoſitum habemus, omnibus qui nos offenderunt, ex animo ignoſcere [f].

e Pſal.51,a& 1,&c.& 143 a,2. 1, Ioh. 2, a, 1,2.
f Mat.6,b, 14-15

127 *Quæ eſt ſexta petitio?*

Ne nos inducas in tentationẽ, ſed libera nos à malo, hoc eſt,

Digitized by Google

Quoniam ipsi natura adeò debiles & infirmi sumus, vt ne momento quidē subsistere possimus [a] : infensissimi autem hostes nostri, Satan, [b] mūdus [c], ac nostra ipsorū caro [d], nos cōtinenter oppugnant: tu nos sustentes, & spiritus tui robore firmes, ne in hoc spirituali certamine succumbamus [e], sed tātisper illis fortiter resistamus, donec integrā tandē victoriā obtineamus. [f]

a Ioh.15,a,5 Psal.103.c,14.
b 1,Pet.5,c,8. Eph.6,b.12
c Ioh.15.c 19,
d Rom.7.d 23. Gal,5,c.17.
e Mat.26:d 41: Marc,13,d,33.
f 1.The.3.d 13.& 5,d,23

128 *Quomodo concludis precationem tuam?*

Quia tuum est regnum & potētia et gloria, in secula. hoc est, omnia hæc à te petimus, quia cùm & rex noster, & omnipotens sis: omnia nobis & vis & potes largiri [g]. Atq; hęc quidē ideò petimus, vt ex ijs, non ad nos, sed ad sanctum nomen tuum omnis gloria redeat [h].

g Rom.10, c,11,12. 2,Pe,2,b,9.
h Ioh.14,b. 13. Psal.115.a,1 Ier,33.a.8,9

129 *Quid sibi vult particula,* Amen?

Rem certā ac ratam esse. Nam precatio mea, multò certiùs à Deo est exaudita, quàm ego in corde meo sentio, me illud ex animo cupere [i].

i 1,Cor.1. d,20. 2.Tim.2.b 13.

FINIS.

Soli Deo laus & gloria.

Digitized by Google